

Μπάμπης Δερμιτζάκης: «Λέξημα», 27 Φεβρουαρίου 2022

Ας ξεκινήσουμε από τον τίτλο. Πολύ μας άρεσε η παρήχηση του ρ.

Ο Στάθης Κουτσούνης είναι ποιητής. Έχουμε ήδη παρουσιάσει τις ποιητικές του συλλογές *Η τρομοκρατία της ομορφιάς*, *Έντομα στην εντατική*, *Στιγμιότυπα του σώματος* και *Στου κανενός τη χώρα*. Σειρά έχει σήμερα το *Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο* που όμως δεν είναι ποιητική συλλογή.

Οι ποιητές, άλλος περισσότερο άλλος λιγότερο, γράφουν για ομότεχνους και δοκιμογραφούν. Ο Στάθης Κουτσούνης δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Σ' αυτό το τελευταίο του βιβλίο έχει μαζέψει κριτικά και άλλα κείμενα, που καλύπτουν μια εκτεταμένη χρονική περίοδο, μια ολόκληρη τριακονταετία, από το 1989 έως το 2020.

Ο Αλέξης Ζήρας που προλογίζει γράφει ανάμεσα στα άλλα: «το βιβλίο του Στάθη Κουτσούνη μας προσφέρει μια καλή ευκαιρία να δούμε εκ του σύνεγγυς ότι μπορούν κάλλιστα να συνυπάρξουν ο ποιητής, ο εκπαιδευτικός και ο διαμορφωμένος μέσα από την πείρα των δυο προηγούμενων κριτικός / αναγνώστης της λογοτεχνίας» (σελ. 15-16).

[...]

Από την Εισαγωγή του Στάθη Κουτσούνη θα παραθέσω το παρακάτω απόσπασμα: «Από τις διάφορες κριτικές θεωρίες ενστερνίζομαι περισσότερο την ιμπρεσιονιστική κριτική (impressionist criticism), επιχειρώντας να αναπαραστήσω με λέξεις την αίσθηση που αποκόμισα από ένα έργο και να εκφράσω την ανταπόκριση, την «εντύπωση» (impression) που μου προκάλεσε». Προσυπογράφω απόλυτα, αυτό κάνω κι εγώ.

Τα κείμενα του Κουτσούνη ταξινομούνται ιστορικά. Ξεκινάει μιλώντας για την αρχαία τραγωδία και τον Σοφοκλή, και για τα δράματά του «Αντιγόνη» και «Φιλοκτήτης». Κάνει ένα σύντομο πέρασμα από τον Μεσαίωνα με τον Βοκάκιο για να περάσει αμέσως μετά στον Σολωμό. Συνεχίζει με Παπαδιαμάντη, με μια βιβλιοκριτική πάνω στα *Σκοτεινά παραμύθια*, μια επιλογή που έκανε από το παπαδιαμαντικό έργο ο Στρατής Πασχάλης. Τη διάβασα με μεγάλο ενδιαφέρον... Παραθέτω την τελευταία περίοδο. «Τα *Σκοτεινά παραμύθια* συνιστούν μια αξιανάγνωστη και σημαντική ανθολογία διηγημάτων του Παπαδιαμάντη, γιατί ανιχνεύουν την ψυχρούςνθεση και αποκαλύπτουν τον μοντέρνο χαρακτήρα των εκφραστικών τρόπων του συγγραφέα. Επιπλέον: αφού τα βασικά συστατικά των ανθολογημένων διηγημάτων δημιουργούν ατμόσφαιρα παράδοξη, μαγική, άλογη, μυστηριακή, γοτθική και γκροτέσκο ενίοτε, σύνθεση ελκυστική για τους νέους, το βιβλίο μπορεί να αποτελέσει όχημα προς την παπαδιαμαντική χώρα από μέρους και των νέων» (σελ. 40).

Μετά τον Καβάφη ο Στάθης περνάει στον Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο..., παραθέτοντας και τέσσερις σελίδες με ποιήματά του, κάτι που θα κάνει συστηματικά για σύγχρονους ποιητές, στηρίζοντας έτσι τον κριτικό του λόγο. Ακολουθούν Σεφέρης, Ρίτσος και Ελύτης. Σύντομο το κείμενο για τον τελευταίο, όμως μου άρεσαν οι «Τέσσερις εξισώσεις για τον Ελύτη» γιατί δίνουν το στίγμα της ποιητικής του: Ελύτης=γλώσσα
Ελύτης=Ελλάδα
Ελύτης=Αρχιτεκτονική

Ελύτης=Κορίτσια

Η πραγματική ανθολόγηση ξεκινάει με τον Σινόπουλο για να συνεχίσει με Κατσαρό. Στη συνέχεια έχουμε Σαχτούρη και μετά Γιώργη Παυλόπουλο, που όπως επισημαίνει ο Ζήρας στην εισαγωγή του άσκησε αποφασιστική επίδραση στην ποίησή του. Επειδή μου αρέσουν τα χαϊκού θα παραθέσω τα τρία που ανθολογεί.

Όταν χορεύει
σηκώνει τη φούστα της
να ιδώ την ελιά

Μέρα και νύχτα
με σκοινί αόρατο
Κάποιος μας δένει

Όλοι χωράμε
οι ζωντανοί και οι νεκροί
σ' ένα ποίημα.

Δεν θα συνεχίσω παραθέτοντας ονόματα, απλά θα μείνω σε κάποια κείμενα που για μένα είχαν ξεχωριστό ενδιαφέρον.

Η «Επιστολή στην Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ» (βαφτισιμιά του Καζαντζάκη), αποστροφή σε νεκρό, με συγκίνησε βαθύτατα. Παραθέτω το τέλος. «Να είσαι καλά εκεί που είσαι, αλώβητη μες στον δικό σου ουρανό. Οι ρίζες σου όμως, να το ξέρεις, θα είναι πάντα εδώ και θα βαθαινούν!» (σελ. 244).

[...]

Για τον Μανόλη Πρατικάκη, έχει γράψει εκτενέστατα κείμενα. Θα παραθέσω ένα απόσπασμα: «Η ποίηση του Πρατικάκη είναι βιωματική εν πολλοίς και αυτοβιογραφική. Η γέννηση, η καταγωγή, η παιδική ηλικία, η πορεία, η εξέλιξη, τα περιβάλλοντα πρόσωπα και οι τόποι, οι έρωτες και οι απώλειες, η εργασία και ο εργασιακός χώρος συγκροτούν ένα σώμα, το οποίο βαδίζει στέρεα και δημιουργεί ποιητική οπτική για τα πράγματα. Ιδιαίτερη θέση στην ποίησή του διατηρεί ο γενέθλιος τόπος, αλλά και ολόκληρη η Κρήτη –ο Πρατικάκης διαθέτει εκείνο το ιδιαίτερο κρητικό βλέμμα, στο οποίο έχει αναφερθεί ο Καζαντζάκης, καθώς περιγράφει την ταυτότητα του χώρου του» (σελ. 290).

[...]

Για τα «Τραπέζια που μιλούν» της Λήδας Παναγιωτοπούλου γράφει: «Το μπλε κυριαρχεί και στις εικόνες και στις λέξεις. Είναι ένα χρώμα που σηματοδοτεί τη σιωπή μπροστά στην απεραντοσύνη του κόσμου, ένα χρώμα που οδηγεί, όταν γίνεται βαθύ, στο μαύρο του θανάτου» (σελ. 348).

[...]

Για μια έκθεση ζωγραφικής του Νίκου Οικονομίδη που έγινε το 1999 γράφει: «Οι ανθρωπογραφίες του Οικονομίδη εμφανίζονται με μια διάσταση κατακερματισμού, όπως κατακερματισμένα είναι και η εποχή που ζούμε. Τα σώματα είναι διαμελισμένα, οι φιγούρες του πάσχουν από μοναξιά και αλλοτρίωση, η αποξένωση είναι εμφανής: οι άνθρωποι συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο-πίνακα χωρίς να διασταυρώνουν καν το βλέμμα τους. Φαίνεται σαν να κοιτάζουν το κενό, σαν να μην κοιτάζουν πουθενά. Είναι βυθισμένοι στο εγώ τους, τείχη πελώρια υψώνονται γύρω

τους, το εμείς δεν λειτουργεί. Κάποιες φορές το πρόσωπο είναι κενό, άδειο, όπως άδεια είναι και η ψυχή. Μια ιδιότυπη θλίψη τους κατακλύζει. Η μνήμη δεν τους βοηθάει. Είναι κι εκείνη γκρίζα, κενή. Τα σύννεφα οδηγούν σε μια σκοτεινιά μέσα και έξω. Η κόπωση, σωματική και ψυχική, είναι ορατή. Ο έρωτας ή έχει πεθάνει ή δεν ολοκληρώνεται ποτέ. Το αδιέξοδο θριαμβεύει» (σελ. 373).

[...]

Για το *Βλέμμα του Οδυσσέα* του Αγγελόπουλου γράφει: «Η ποιητική του Αγγελόπουλου είναι γνωστή και αμετακίνητη, αμετάκλητη θα λέγαμε. Τα μεγάλα και αργά πλάνα σε καλούν να μπεις, να μείνεις μέσα, να επιμείνεις στις λεπτομέρειες. Οι εικόνες, καθώς βυθίζεσαι μέσα τους, σε κατακλύζουν από παντού. Ολόκληρη η ταινία είναι φτιαγμένη μ' ένα ιδιότυπο κράμα λογικής και ποίησης, διαπνέεται από έναν λανθάνοντα λυρισμό, μια κρυφή νοσταλγία. Είναι ένας ύμνος για τα διαψευσμένα όνειρα, τις ανεκπλήρωτες επιθυμίες, αυτούς που διάλεξαν να φύγουν νωρίς» (σελ. 379).

[...]

Ήταν και μένα εκπαιδευτική μου εμμονή: «Η εισαγωγή του ολόκληρου λογοτεχνικού βιβλίου στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση». Ξέρω ότι το απόσπασμα εν μέρει μόνο μπορεί να δώσει την εικόνα ολόκληρου του έργου, ενώ κάποιες φορές τη διαστρεβλώνει. [...] Και βέβαια καλό θα ήταν οι μαθητές να διδάσκονται ένα ολόκληρο βιβλίο, όπως γίνεται σε χώρες του εξωτερικού.

Οξυδερκής ο Κουτσούνης, βαθύς ο κριτικός του λόγος, καίριες πάντα οι επισημάνσεις του, χάρηκα πολύ που τον γνώρισα και απ' αυτή την πλευρά, επί τέλους ως ομότεχνος, μια και, όπως είπα, δεν γράφω ποίηση.

Μπάμπης Δερμιτζάκης

[ηλεκτρονικό περιοδικό **Λέξημα**, 27 Φεβρουαρίου 2022]